

Spaning februari 2010

Blockpolitiken en historisk parentes

Den politiska analysen inför riksdagsvalet i höst idag utgår i stor utsträckning från att de politiska blocken är vår tids hatt- och mösspartier, vilka dominerade den politiska scenen i Sverige under senare hälften av 1700-talet.

Samtidigt får man inte glömma att Sveriges politiska system egentligen är utformat för att vi ska kunna få starka minoritetsregeringar, och att starka politiska block bestående av flera partier i koalition är en främmande fågel i vårt system.

På grund av att vårt proportionella valsysteem leder till att småpartier lättare kommer in i riksdagen - vilket ofta skapar oklara majoritetsförhållanden - finns det i den svenska regeringsformen några olika regler inbyggda som bidrar till att minoritetsregeringar ändå kan fungera och genomföra sin politik:

- Vi har en så kallad negativ parlamentarism som innebär att en regering inte behöver ha riksdagens aktiva stöd, det räcker med att den inte har en majoritet emot sig.
- En regering behöver än så länge inte med automatik avgå efter ett val. Den kan sitta kvar till dess att en absolut majoritet i riksdagen röstar bort den. Detta förändras dock till valet 2014 då regeringschefen måste lämna in sin och regeringens avskedsansökan.
- För regeringens viktigaste lagförslag, budgeten, gäller att den godkänns av riksdagen om inte den samlade oppositionen lägger fram en gemensam ”skuggbudget”, en samlad budgetmotion som innefattar samtliga utgiftsområden.
- Utgiftstaket i budgeten borgar dessutom för att populistisk överbudspolitik i syfte att nå makten försvåras.

Kännetecknande för en ”stark minoritetsregering” är att den är enig internt och att den har förmåga att söka stöd för sina lagförslag åt flera olika håll. Det ska alltså handla om en enpartiregering som befinner sig i mitten på den politiska skalan. I Sverige har det traditionellt bara funnits ett sådant alternativ – Socialdemokraterna som har regerat på detta sätt i 47 år under efterkrigstiden.

Just nu verkar blockpolitiken mer cementerad än någonsin tidigare. Vi har två tydliga partiblock och två tydliga regeringsalternativ, båda koalitioner. Ändå är det mycket som talar för att denna situation är en icke bestående historisk tillfällighet. Redan i höst kan vi få bevittna blockens erodering, om Sverigedemokraterna (Sd) tar sig in i riksdagen. Men förändringen står inte och faller med det. Misslyckas Sd nu så kommer de eller någon annan att knacka på dörren till riksdagen nästa val.

Den partiledare som är mest förberedd på en sådan förändring och som agerar utifrån denna insikt är nuvarande statsministern Fredrik Reinfeldt. Han har med sitt alliansbygge och sin regeringschefsperiod sett till att skapa trovärdighet kring sitt parti för ekonomisk kompetens och ansvarstagande i orostider. Samtidigt har han flyttat partiet vänsterut, mot mitten.

Syftet med positionsförflyttningen är tvåfaldigt:

- 1) Dels vet han att den svenska höger-vänsterskalan håller på att bli överspelad. I framtiden är det andra skalor som räknas, samarbete-isolering, integritet-trygghet, kulturproduktion-kulturkonsumtion, stad-land med mera. Och för att ha en kommandohöjd för att kunna regera utifrån dessa nya förutsättningar måste man i utgångsläget befinna sig i mitten på den nuvarande politiska skalan.
- 2) Dessutom vet han att med moderaterna placerade i mitten av svensk politik, sida vid sida med socialdemokraterna, har han skapat förutsättningar för två tänkbara starka minoritetsregeringar i svensk politik: förutom en socialdemokratisk minoritetsregering också en moderat enpartiregering. Vi får två stora minoritetspartier, båda med möjligheter att söka stöd för sina lagförslag åt olika håll, och båda med stabilare grund för ett regerande i en tid med exempelvis Sd som tungan på vågen, än någon blockpolitiskt blockerad minoritetskoalition skulle vara.

Moderaternas förflyttning mot mitten minskar också partiets beroende av övriga borgerliga partier, något som historiskt har gjort att moderaterna trots sin storlek har haft begränsat direkt inflytande över politiken. Skulle därtill något av de mindre borgerliga partierna falla ur riksdagen i höst blir moderaternas inflytande ännu större.

Det som kan återställa tingens ordning och spräcka blockpolitiken är i det korta perspektivet Sverigedemokraternas eventuella inträde i riksdagen. Båda blocken har mer eller mindre tydligt förklarat att de inte avser samarbeta eller göra sig beroende av Sverigedemokraterna. Vad detta i praktiken betyder återstår att se, men helt klart är att både regering och opposition är sällsynt illa rustade att hantera situationen. För en koalitionsregering i minoritet bestående av S, V och MP kommer valet att söka stöd från något av allianspartierna att framstå som ett val mellan fågel- eller svininfluensa.

Björn Johansson, JKL